

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/87770,Pianista-walka-o-przezycie.html>

Fot. NAC

BIOGRAM / BIOGRAFIA

Pianista - walka o przeżycie

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: MAGDALENA BAŁDYGA 03.12.2021

Na pytanie swojego syna Andrzeja „Co cię w tych gruzach Warszawy trzymało przy życiu?”, Władysław Szpilman odpowiedział - „Muzyka. Tylko muzyka”.

W getcie, aby utrzymać rodzinę, grywał w kawiarniach. To znajomi muzycy z Polskiego Radia pomagali mu przez całą wojnę. Kiedy w gruzach budynku przypadkowo został odnaleziony przez kapitana Wehrmachtu Wilhelma Hosenfelda, zagrał mu Nokturn c-moll Chopina (op. 48 nr 1).

Syn skrzypka i pianistki

Władysław Szpilman urodził się 5 grudnia 1911 r. w Sosnowcu w rodzinie żydowskiej. Jego ojciec Samuel był skrzypkiem, a matka Edwarda z domu Rappaport – pianistką. Władysław pobierał nauki w Konserwatorium Muzycznym im. Fryderyka Chopina w Warszawie. Uzyskawszy stypendium w 1931 r. wyjechał do Berlina, aby studiować na Akademii Sztuk w Berlinie. To tam powstały jego pierwsze utwory symfoniczne i suita fortepianowa pt. *Życie maszyn*. W 1933 r., po dojściu do władzy Hitlera, opuścił Berlin i wrócił do Warszawy.

Szpilman rozpoczął działalność koncertową i zaczął komponować muzykę rozrywkową, filmową, muzykę do słuchowisk radiowych i komedii muzycznych. Zadebiutował piosenką *Jeśli kochasz się w dziewczynie*. Często występował ze skrzypkiem Bronisławem Gimplem. Od 1935 r. nawiązał współpracę z Polskim Radiem.

Przedwojenna siedziba Polskiego Radia przy ul. Zielnej 25 w Warszawie, w której pracował Władysław Szpilman. Fot. NAC

**Władysław Szpilman na fotografii
z 1934 r. Fot. NAC**

23 września 1939 r., gdy grał na antenie Polskiego Radia recital złożony z utworów Chopina, niemieckie bomby spadły na elektrownię na Powiślu. Z powodu braku prądu audycja została przerwana. Była to ostatnia wojenna audycja Polskiego Radia. Po wojnie Władysław Szpilman zagrał na antenie Polskiego Radia dokładnie ten sam recital chopinowski przerwany we wrześniu 1939 roku.

W getcie i w ruinach Warszawy

W 1940 r. Władysław Szpilman trafił wraz z całą swoją rodziną do getta warszawskiego. Starał się utrzymać rodzinę, grając w kawiarniach „Sztuka” lub „Cafe Capri”, do czasu kiedy w 1942 r. zabroniono działalności muzycznej w getcie. W sierpniu 1942 r. stracił całą rodzinę deportowaną do obozu zagłady w Treblince, sam ocalał, wypchnięty z Umschlagplatz przez żydowskiego policjanta, który rozpoznał w nim muzyka.

W getcie Szpilman pracował niewolniczo jako robotnik budowlany. Jeszcze przed wybuchem powstania w getcie udało mu się z pomocą przyjaciół przedostać na aryjską stronę miasta. W Warszawie był ukrywany do końca lipca 1944 r. przez małżeństwa Boguckich i Lewickich; pomocy udzielali także: Witold Lutosławski i Piotr Perkowski. Wielokrotnie zmieniał miejsca swojego pobytu.

Po upadku Powstania Warszawskiego pozostawał w ukryciu w ruinach spalonego domu w alei Niepodległości 223. Przypadkiem w listopadzie 1944 r. odkrył go tam Niemiec, kapitan Wehrmachtu

Wilhelm Hosenfeld, który nie wydał go, lecz udzielił mu pomocy, dostarczając żywność, ciepłe okrycia oraz prasę. Tak Szpilmanowi udało się przetrwać aż do wkroczenia Armii Czerwonej do Warszawy. Nazwisko Niemca, który mu uratował życie, Szpilman poznał dopiero w 1950 r. – mimo podejmowanych interwencji, nie udało mu się go uwolnić. Wilhelm Hosenfeld zmarł w obozie sowieckim pod Stalingradem w 1952 r.

Powojenne losy

W 1946 r. ukazały się wspomnienia Władysława Szpilmana pt. *Śmierć miasta*, opisujące dramatyczne losy pianisty z lat wojny. Książkę przeczytał Roman Polański, który w wywiadach mówił, że już po przeczytaniu pierwszych jej stron wiedział, że będą one podstawą do nakręcenia filmu. Film pt. *Pianista* (2002) odniósł sukces i zdobył wiele prestiżowych nagród, w tym trzy Oscary.

W 1948 r. Szpilman poznał Halinę Grzędzarowską, z którą ożenił się dwa lata później. Mieli dwóch synów – Andrzeja i Krzysztofa.

Fotografia przedstawiająca Władysława Szpilmana z akt paszportowych. Fot. AIPN

Fotografia przedstawiająca
Władysława Szpilmana z akt
paszportowych. Fot. AIPN_

Władysław Szpilman po wojnie wrócił do koncertów i komponowania. Koncertował solo i z orkiestrami kameralnymi w Polsce, i na całym świecie. Wrócił do pracy w Polskim Radiu i pełnił tam funkcję dyrektora Działu Muzycznego; do 1963 r. był kierownikiem Działu Muzyki Lekkiej. Był także pomysłodawcą i współorganizatorem, a także dyrektorem orkiestry Międzynarodowego Festiwalu Piosenki w Sopocie.

Założył wraz z Bronisławem Gimplem znakomity „Kwintet Warszawski”. Tworzył liczne słuchowiska, piosenki dla dzieci, muzykę do recitali i przedstawień teatralnych. Ułożył ponad 500 piosenek, z których ponad 150 stało się szlagierami wykonywanymi przez najpopularniejszych współcześnie wykonawców – m. in.: *Nie ma szczęścia bez miłości*, *Deszcz*, *Tych lat nie odda nikt*, *Cicha noc*, *Jutro będzie dobry dzień*, *Kiedy kochasz się w dziewczynie*, *Straciłam twe serce*, *Nocą*, *Dr Murek* i wiele innych. Szpilman skomponował także sygnał Polskiej Kroniki Filmowej.

Na fali październikowej odwilży, w 1956 r. zainicjował reaktywację Związku Autorów i Kompozytorów (ZAiK, rozwiązanego w 1948 r.) pod nazwą Związku Polskich Autorów i Kompozytorów (ZAKR), którego prezesem był do 1961 r.

Warszawa, dnia 17 lipca 1967 r. X
16

T a j n e
Spr. polskojęzyczny

Notatka informacyjna

Dotyczy: Władysława Szpilmana s. Stanisława i Edwardy Rapaport ur. 5.III.1911 r. w Sosnowcu, zawod - muzyk, narodowość - żydowska, promienna w Polimian Radzy, zam. Warszawa ul. Główna 12 m 1.

W dniu 8 czerwca br. w kawiarni "Kryształ" Szpilman Władysław następująco do konfliktu na Bliskim Wschodzie wypowiedział się, że nieaktowny postawiony sągający powołna stanowiska w Środki Polska wyraża się podług, że tam Polak niepotrzebnie popiera się z ostrzeżeniem na adres Izraela. W tych słowach ogólnie nie należało oficjalnie zapoznać stanowiska. Polska nie powinna była wogóle angażować się, po jednej stronie i podporządkować imbrzo. Jednocześnie wyrażenie uwagi Izraelowi, że Izrael jest silna i osiąga takie sukcesy, ponieważ podstawa armii są byli oficerowie WP i Armii Czerwonej, którzy przeszli dosłownie przeszkolenie bojowe.

Powyższe dane uzyskano od źródła nieoficjalnego śledztwa śledczego.
Szpilman nie odniósł się o wyjazd na stałe do Izraela.

Dotyczy: Władysław Szpilman
Inspektor Wydziału III-go
Inspekcji Wydziału III-go
nr. kol. 0791. /-/ 17.12.1967 /

**Notatka informacyjna dotycząca
Władysława Szpilmana**

Warszawa, dnia 17 lipca 1967 r. X
17

T a j n e

NOTATKA

Dotyczy: SZPILMAN Władysław s. Stanisława i Edwardy Rapaport, ur. 5.III.1911 r. w Sosnowcu, narodowość żydowska, obywatelstwo polskie, artysta-muzyk, zatrudniony w "PAGANI", zam. Warszawa, ul. Główna 12 m 1.

W okresie agresji Izraela na kraje arabskie solidaryzował się z polityką Izraela. W rozmowie prywatnej w dniu 8.06.67. w kawiarni "Kryształ" stwierdził, że Polska nie powinna oficjalnie zapoznać się z agresją Izraela na Bliskim Wschodzie, a tym bardziej stanowiska popierającego państwa arabskie. Jego zdaniem rzucił się zrobić wyjątek odwołania dotyczącego agresji Izraela. Jednocześnie z zadowoleniem wyrażał się o walce armii Izraela, że Izrael jest silna i osiąga takie sukcesy, ponieważ jej podstawa są byli oficerowie Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej, którzy przeszli dosłownie przeszkolenie bojowe.

Informacje jednodźródłowa "I".
Dodatkowa informacja III.

NACZELNIK WYDZIAŁU

**Notatka MSW Departamentu III
dotycząca Władysława Szpilmana**

KASZA ARYSTYCZNA
PAGART
Warszawa, ul. Senatorska 13/19

Lista Nr. 35 poz. 20

Warszawa, dnia 28 sierpnia 1967 r.

Organizacja: Org. 481/67 Ob. MINISTER SPRAW WEWNĘTRZNYCH
przez Biuro Paszportów M.S.W.

Proszę o rozszerzenie ważności paszportu na wszystkie
Miejscowości paszportu Serii - 24 0006404
NF - 10 numer 01 jednokrotnego wjazdu
krocznika granicy Obywateli polscy: paszportu na dalsze 2 lata

1. Szpilman Władysław
(nazwisko i imię)
2. Bert, Maniasta - Pol. Radio
(nazwisko i nazwa stacji nadawczej)
3. U.S.A. i Kanada
(kraj i miejscowości do której ma nastąpić wyjazd)
4. Fogart
(nazwisko delegacji)
5. 5 października 1967 r. - 2 miesiące
(termin wyjazdu i okres ważności wjazdu)
6. Występy artystyczne. Koszty podróży pokrywa
(cel wyjazdu i sposób pokrycia kosztów wyjazdu i pobytu na granicy)
Fogart Ref. artyst. Ubezpieczenie z honorarium
wraz ubezpieczeniem w kraju i zagranicą wyjazd

Kwestion. paszport. złożony w 1966 r.
Ca 5685

Zgoda Komisji z 26.10.
EWKZII-C451/USA/67/102 1 VIII 67 20
funkcja w organizacjach międzynarodowych Zone 4.

- 7.
8. (nazwisko i nazwa stacji nadawczej)
wyjazd zesp. kwintet Warsz. samolotem
(nazwisko i nazwa stacji nadawczej)
- 9.
10. (organizacja i adres delegacji)

13 0 SIER 1967

**Prośba o przedłużenie ważności
paszportu Władysława Szpilmana
z akt paszportowych**

***

Odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim i Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą
Odrodzenia Polski.

Od 1967 r. pozostawał w zainteresowaniu służb bezpieczeństwa¹, które podejrzewały go o wrogą,
antypaństwową działalność i sympatyzowanie ze środowiskami syjonistycznymi. Zmarł 6 lipca 2000
r. Został pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

4 grudnia 2011 r. na fasadzie kamienicy przy al. Niepodległości 223 została odsłonięta tablica
upamiętniająca pianistę oraz kapitana Wilhelma Hosenfelda.

Tekst publikowany pierwotnie na profilu Archiwum IPN

¹ Komunikat dot. inwigilacji Władysława Szpilmana przez komunistyczną bezpiekę -

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/154873,Wladyslaw-Szilman-inwigilowany-przez-komunistyczna-bezpieke.html>

COFNIJ SIĘ